

L'execució, pel garrot vil, del lladre i assassí Isidre Mompert, el 1892 (esquerra), provocà la primera gran campanya a Barcelona contra la pena capital, una sacsejada social comparable a la que el 1936 comportà l'assassinat dels germans Badia (a la dreta, capella ardent) a mans, presumiblement, dels anarquistes; dos successos recollits a *Barcelona en negre*. / DOCTOR GUILLEM F.

tat), el mateix Josep Pla o la periodista Irene Polo. “Però Madrid era precursor”, corrobora Canosa, des de les pàgines d'*El Escándalo* i anteriorment des de *Los Miserables*, una revista de l'esquerra radical.

Canosa creu que la clau de volta era “la gran construcció mediàtica” que aquella generació va bastir sobre el costat fosc de Barcelona, traslladant els reportatges a llibres i obres de teatre. Assenyalava que el paradigma d'aquesta estratègia era la colla del Bar del Centro, un cafè de La Rambla, on tots els seus components escrivien per al teatre, la novel·la i el cinema. Eren noms com Madrid, Lluís Capdevila o Manuel Fontdevila. L'èxit de marca que van aconseguir va convertir el Barri Xino en un referent internacional per on passarien els novel·listes francesos Jean Genet, Francis Carco o Pieyre de Mandiargues.

Madrid va ser crític amb el turisme del vici, tot i que l'havia alimentat amb els seus llibres i reportatges; ell mateix havia fet de guia del Xino per a visitants estrangers o per a membres de l'alta societat barcelonina. Madrid havia destacat per “una vida plena de contrastos”, apunta Guillamon. Va començar sent militant del Partit Radical de Lerroux per acabar sent proper a Macià i Companys. Això no l'aturava per criticar en els seus reportatges la manca de reacció de la Generalitat contra les xarxes de prostitució de jueus de l'Europa de l'Est, emprant en alguns moments una dialèctica antisemita. Va portar les seves idees fins a les últimes conseqüències. Per un article crític amb Alfons XIII va ser empresonat, i per un llibre denunciant la violència de la FAI va córrer el perill de ser executat per l'anarquisme. Per això va ser destinat durant la Guerra Civil a l'ambaixada a Buenos Aires. Allà s'hi va quedar fins a la seva defunció, el 1952. “Poca gent sap qui és Madrid. Amb excepcions, no se n'ha tornat a parlar”, diu Villar. La seva fugida, l'exili, una vida massa curta i la dictadura el van enterrar en l'oblit. Fins avui.

Les escales del carrer Sant Bertran de Barcelona (esquerra, en una imatge actual) és l'escenari criminal amb què Paco Madrid (a baix, esquerra) arrenca el seu llibre, ambientat en el que batejà com a Barri Xino, amb casos com el de la Vampira del Raval (setmanari *Las Ocurrencias* de 1912, sobre el cas), i en una Barcelona convulsa també per la política, com van patir capçaleres com *El Be Negre*, que reflectí Tísner el 1933 (dreta). / C. RIBAS / ARXIU NÚRIA MADRID / ALBERTÍ

Dotze morts ‘populars’

El llibre 'Barcelona en negre' recull els crims més famosos de la ciutat entre 1850 i 1956

C. Segura

El periodista Josep Maria Planes no va tenir tanta sort com el seu col·lega Paco Madrid. Planes no va poder salvar-se de les bales de la FAI. Va caure abatut el 1936 a la Rabassada després de ser assenyalat pels seus escrits, en què denunciava la violència anarquista. El seu company i amic, Avel·lí Artís-Gener, *Tísner*, va ser qui va haver d'identificar el cadàver a l'Hospital Clínic. Tres anys abans, Tísner publicava a *El Be Negre* una caricatura on retratava la doble amenaça que planava sobre els autors d'aquell setmanari satíric, firmes com ell o Planes: el be apareixia acorralat entre un grup de pistolers de la FAI i els escamots paramilitars d'Estat Català, el partit ultra que liderava Miquel Badia.

De les morts de Planes, de Badia i el seu germà, i de deu altres assassinats famosos de la capital catalana, escriu Mercè Balada a *Barcelona en negre* (Albertí Editor). L'autora ja havia publicat el 2017 *Catalunya en negre*. El seu segon llibre, que ha coincidit amb la reedició de *Sangre en Atarazanas*, té múltiples connexions amb temàtiques i espais descrits per Madrid: la misèria, la prostitució, la violència política i el crim organitzat.

La defunció que obre *Barcelona en negre* es va produir el 1890. Isidre Mompert va entrar a robar en una masia de Sant Martí de Provençals. Hi va matar una minyona i una criatura. El 1891 va ser condemnat a mort, i el gener del 1892 va ser executat al pati dels Corders, espai adjunt a la presó que hi havia a les Drassanes. Es conserva una fotografia de l'execució per garrot vil: Mompert dalt del patíbul envol-

tat de confreres de la Bona Mort i d'una multitud d'autoritats i curiosos. L'ajusticiament de Mompert té una significació especial perquè va provocar, explica Balada, la primera campanya contra la pena capital a Catalunya, un corrent que també bevia del renom que havia guanyat la novel·la realista del moment, amb Émile Zola com a far. L'Ajuntament de Barcelona va demanar al Govern que indultés Mompert a partir de la petició del regidor Josep Maria Valls —besavi de l'ex-pri-

gre és la mort de Dolors Bernabeu, prostituta que treballava en una casa de barrets del passatge dels Escudellers. La nit del 21 d'agost de 1925, Bernabeu va caure des del terrat de l'edifici. La policia i la premsa fidel al règim de Primo de Rivera van indicar que es tractava d'un suïcidi, malgrat que el cos de la noia tenia un forat de bala. Especialment malaguanyats van ser els articles publicats a *La Vanguardia*, on fins i tot es va arribar a afirmar que “va ser un suïcidi i un homicidi per imprudència”: és a dir, que en el moment de saltar al buit, algú del veïnat va disparar Bernabeu pensant-se que era un lladre. La jove va deixar presumptament una nota de comiat que ràpidament es va demostrar que no havia escrit ella. No va ser fins al 1932 que es va

EL BE. — ¡ ara, fes broma.

mer ministre francès Manuel Valls.

Dels casos que recull Balada al Raval, el més cèlebre és el d'Enriqueta Martí. L'estudiosa i professora de Belles Arts desmunta el monstre que es va dibuixar en l'imaginari col·lectiu. La dona va ser acusada el 1912 de diversos segrestos i assassinats de menors, una falsedat. Martí només va segrestar una nena del barri, i probablement ho va fer perquè patia greus trastorns causats per la mort del seu fill desnodrit, tal com aventurava el periodista Jordi Corominas al llibre *Barcelona 1912. El cas Enriqueta Martí*. La vampira del Raval, com va ser batejada, era producte de la misèria i de la violència social i mediàtica de l'època.

El crim més adient per al cinema que apareix a *Barcelona en ne-*

desentrellar el misteri: Bernabeu va ser assassinada, durant una orgia, pel capità de l'exèrcit Alfonso Barrera, fill d'Emilio Barrera, capità general a Catalunya quan es van produir els fets.

Potser el detall més penós que inclou el llibre, com a mirall de fanatismes, és la delació de Planes. El periodista, que estava amagat en un pis del carrer Muntaner, va ser vist sortint furtivament al balcó, pocs dies després de l'alçament militar contra la República. “Algú el va veure i el va denunciar, pensant-se que era un capellà emboscador”. Una patrulla de la FAI se'l va emportar per matar-lo. La Guerra Civil ja havia començat, la violència a la rereguarda estava desfermada i la premsa no va gosar informar del que havia passat.